

בס"ד. שיחת ליל שמחת תורה (קודם הקפות), ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. בא' מהתוועדויות דשמע"צ ושמח"ת בשנת תש"ג¹ (שאז היתה הקביעות כמו בשנה זו), אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר:

ענינו של שמחת-תורה הוא — לא רק שישראל שמחים בתורה, אלא גם שהתורה שמחה בישראל. והיינו, שבשמח"ת צריך יהודי לקבל על עצמו ולהבטיח שבמשך כל השנה ילמד תורה ויתנהג בהתאם להוראות התורה, ואז התורה תשמח בו.

ועוד אמר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר, שצריכה להיות התעסקות בתורה, והיינו, שלא די בלימוד התורה סתם, אלא הלימוד צריך להיות באופן של התעסקות.

והוסיף, שהתעסקות בתורה היינו מסירת הרצון — שזהו תוכן הענין דמסירות-נפש, שאין הכוונה "לקפוץ מהגג" ח"ו², אלא "נפש" פירושו רצון, ומסירות-נפש פירושה מסירת הרצון, דהיינו שימסור את כל רצונו לתורה.

ב. ובהקדמה:

דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל אינם דברי-מוסר בעלמא — דאף שבשמח"ת הנה אפילו דברי מוסר יכולים להביא רק טוב, דלא כבשאר ימות השנה, שהזכרת ענינים בלתי רצויים באמירת דברי מוסר יכולה להביא לידי קטרוג ח"ו, משא"כ בשמח"ת אין זה יכול להזיק, כידוע פתגם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע³: "שמחת-תורה שאַדט ניט", אעפ"כ, הרי לא זהו ענינו של שמחת-תורה; שמח"ת אינו זמן לאמירת דברי מוסר, אלא יש לנצל את כל הרגעים שבשמח"ת על עניני שמחה.

ומזה מובן שדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל אינם עניני מוסר, אלא הם הוראה כיצד להתנהג בפועל.

(1) שיחת יום שמע"צ ס"ו (סה"ש תש"ג) ע' 56. (2) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 361. וש"נ.
 (3) ע' 56. ע' 58. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' קפח.
 (3) ראה סה"ש תורת שלום ע' 53 ואילך.

וככל ההוראות בתורה, שאינם הוראות בלבד, אלא ההוראה גופא היא גם נתינת כח והבטחה שסוכ"ס יקויים כן בפועל — כן הוא בנוגע להוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל, שאינה הוראה בלבד, אלא גם נתינת כח והבטחה לכל אלו שדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר מגיעים אליהם, באופן שיקוימו בהם כל ענינים אלו — שישמחו בתורה, יתעסקו בתורה וימסרו את רצונם על התורה, ועי"ז גם התורה תשמח בהם.

ג. ויש לבאר קישור ג' הענינים בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל: ענינה העיקרי של התורה הוא — שעלידה נעשים "ישראל וקוב"ה כולא חד", שזהו הענין הנעלה ביותר שיכול להיות. אמנם, מצד הענין ד"טבע הטוב להיטיב", הנה נוסף על הענין העיקרי שבתורה, נתן הקב"ה גם שכר גשמי בעניני עוה"ז, וכמ"ש "אם בחוקתי תלכו גוי' ונתתי גשמיכם בעתם גוי'", וכל הברכות המנויות בפרשה.

אלא, שענין זה יכול להיות לפעמים בהעלם. והיינו, שברור הדבר שכיון שהבטיחה תורה "ונתתי גשמיכם בעתם", בוודאי תקויים ההבטחה, אבל לפי שעה יכול הדבר להיות בהעלם.

וטעם הדבר — כמ"ש "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את הוי' אלקיכם בכל לבבכם גוי'":

אילו הי' הסדר באופן שכאשר יהודי לומד תורה ומקיים מצוות, אינו זו משם עד שמקבל מיד שכר גשמי בעולם הזה — לא הי' נתן לדעת מהו הטעם שלומד תורה: כדי להתקשר ולהיות "כולא חד" עם הקב"ה, או כדי לקבל את השכר בגשמיות; וכדי שיהי' ברור שאכן "ישכם אוהבים את הוי' אלקיכם", לכן "מנסה הוי' אלקיכם אתכם", בכך שלפעמים מתעכב השכר בגשמיות לזמן-מה, ואז יודעים בוודאות שלימוד התורה וקיום המצוות הוא כדי להתקשר עם הקב"ה.

ונמצא שענין זה גופא הוא מצד "טבע הטוב להיטיב" — שמצד "טבע הטוב" רצה הקב"ה שיתגלה בישראל רצונם העצמי להתקשר עם הקב"ה, וענין זה נעשה דוקא ע"י הנסיונות.

וזהו הביאור בדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בענין מסירת הרצון —

(6) ר"פ בחוקותי.

(7) פ' ראה יג, ד.

(4) ראה זח"ג עג, א.

(5) ראה בהנסמן לעיל ע' 95.

שכאשר ישנה מסירת הרצון, אזי אין צורך בנסיונות (לקפוץ מהגג) ח"ו, דכיון שכל ענין הנסיונות הוא רק כדי לגלות את הרצון העצמי של ישראל להתקשר עם הקב"ה, הרי כאשר ישנה כבר מסירת הרצון, שוב אין צורך בנסיונות.

ד. וענין מסירת הרצון (שיהודי לומד תורה לא כדי לקבל שכר, אלא כדי להתקשר עם הקב"ה) — מתבטא בענין ההתעסקות בתורה:⁸
הסדר בעסק מסחרי הוא — שבעל העסק אינו מסתכל בשעון כדי לדעת מתי יגיע כבר הזמן שיוכל לסגור את בית העסק וללכת לישון... אלא הוא שקוע כל כולו בעסק, ומשתדל בכל מיני השתדלויות והתחכמויות, אולי יעלה בידו להרוויח עוד "דולרים" אחדים, ואינו ממתין שיבואו אליו ויתנו לו "כבוד"... אלא אדרבה כו', ובלשון המדינה: "הלקוח תמיד צודק"... כיון שבעל העסק זקוק אליו.

ומזה מובן גם הפירוש בענין ההתעסקות בתורה — שלימוד התורה צ"ל לא כדי לצאת י"ח בפני ראש-השיבה, המשיג, ה"ראבי" או "המנהיג הרוחני", שלכן מסתכל על השעון שכבר למד כו"כ שעות, ובמילא יצא כבר ידי חובתו; אלא לימוד התורה צ"ל באופן של התעסקות, ללא הגבלות כלל.

ובזה מתבטאת מסירת הרצון לתורה:

אילו כל לימודו בתורה הי' רק בכדי לקבל שכר (שזהו ענין צדדי), ולא מצד התורה עצמה — אזי הי' הלימוד בהגבלה, בהתאם לכמות השכר שרצונו לקבל;

אבל בידעו שכל מציאותו היא התורה, ולימוד התורה הוא רצונו העצמי, ובזה היא שמחתו,

— וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל (בענין הא' דשמח"ת) שיהודי שמח בתורה, שהפירוש בזה הוא שהוא שמח בתורה עצמה, כיון שהתורה היא כל מציאותו —

הרי מובן שלימוד התורה הוא בלי הגבלות כלל, מאחר שרצונו שכל רגע ורגע יהי' ממולא בענין של תוכן ומציאות (כי, כאשר ישנו רגע שאינו מנוצל ללימוד התורה, הנה לא זו בלבד שאינו ממולא בתוכן, אלא שאינו קיים במציאות), כיון שכל מציאותו של יהודי היא התורה, שעל ידה נעשה "חד" עם הקב"ה.

(8) ראה שיחת יום שמח"ת דאשתקד ס"ב (תו"מ חל"ב ע' 122). וש"נ.

[וזהו גם פירוש תיבת "אורייתא", "אור ייתא" (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹), היינו שהתורה מביאה ומגלה את אור העצמות כדי לקשר את ישראל עם הקב"ה].

ה. וכאשר ישנה מסירת הרצון, שמתבטאת בענין ההתעסקות בתורה, וההתעסקות מגלה את השמחה בתורה (כנ"ל) — אזי ישנו גם הענין (הב' בשמח"ת) שהתורה היא בשמחה.

והענין בזה:

תורה — נמשלה ללבוש¹⁰.

ובענין הלבוש, הנה כאשר ישנו בגד שמונח תמיד בארון, והאדם אינו לובשו¹¹ — הרי אילו יצוייר שהבגד הי' בעל נשמה ושלל, בודאי הי' הבגד בצער על כך שהאדם אינו מכיר בתכליתו ואינו יודע להעריך את מעלתו. וכיון שהתורה יש בה נשמה ושלל (שהרי ממנה נמשכת כל החיות וכל השכל שבכל הבריאה) — הרי כאשר אין משתמשים בה, נמצאת היא במצב של היפך השמחה;

ולאידך, כאשר איש ישראל מכיר במעלת התורה, ומשתמש בה לא רק מצד הענין הטפל שבה, שמביאה שכר בעוה"ז, אלא הוא מכיר במעלתה מצד עצמה — אזי התורה היא בשמחה, ובמילא ממשיכה לו גם את השכר בעוה"ז, כהבטחת הכתוב¹² "ונתתי גשמיכם בעתם גו".

* * *

ו. נזכר לעיל (ס"ג) שהענין שהתורה מביאה שכר ללומדי' אינו אלא הענין הטפל שבה, אבל עיקר ענינה הוא — שהיא מקשרת את ישראל עם הקב"ה. ולימוד התורה צריך להיות מצד הענין העיקרי שבה, וכמאמר המשנה¹² "הו' כעבדים המשמשין את הרב שלא על מנת לקבל פרס".

וביאור הענין — בהקדמת ביאור כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע באחת משיחותיו¹³, שתכלית כל דבר היא להיות נכלל במה שלמעלה ממנו: ידוע שכללות הבריאה נחלקת לארבעה סוגים — דומם, צומח, חי ומדבר: הדומם — אין בו מעלה מיוחדת, מלבד עצם היותו נמצא

9) סה"ש תש"ד ריש ע' 116. 10) ראה תניא אגה"ק סי"ט. יהל אור ע' 116. 11) ראה תניא אגה"ק סי"ט. יהל אור ע' 116. 12) סה"מ ה'ש"ת ע' 67 ואילך. ועוד. 13) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ב (ת"מ ח"ד ע' 60).

12) אבות פ"א מ"ג. 13) שיחת י"ט כסלו תר"פ ס"ו (סה"ש תורת שלום ע' 243). וש"נ. וראה גם תו"מ חכ"ז ע' 133. וש"נ.

במציאות; הצומח — יש בו גם מעלת הצמיחה מקטנות לגדלות; החי — נוסף על מעלת הצמיחה, יש בו גם היכולת לנוע וללכת לכל מקום שברצונו; והמדבר — יש בו מעלת השכל, ובכחו להנהיג את העולם כולו כפי שכלו.

והנה, כל אחד מסוגים אלו מקבל מהסוג שלמטה ממנו, וזהו תכליתו של הסוג התחתון — לסייע לסוג העליון ממנו ולהכליל בו: סוג הצומח — צמיחתו באה ע"י דומם, מים, ובכך מתעלה הדומם, ע"י שמייע לצומח; סוג החי — מקבל מהצומח, וע"י מתעלה הצומח; וסוג המדבר — מקבל מהדצ"ח, וזוהי תכליתם של הדצ"ח — שהם מסייעים להמדבר, וע"י נכללים בסוג המדבר.

והנה, אף שסוג המדבר הוא היותר נעלה — הרי זה רק בענין הבריאה; אבל יש גם ענין הבורא, שהוא למעלה לגמרי מכללות הבריאה, גם מסוג המדבר, ועד שיותר משאין ערוך הדומם לגבי השכל (מעלת המדבר), אין ערוך השכל לגבי הבורא¹⁴.

ומזה מובן, שכשם שתכלית הדצ"ח הוא שיהיו נכללים בהמדבר, כך גם — ויתרה מזה — תכלית המדבר הוא שיוכלל ויתאחד עם הבורא. ובמילא, מי שלומד תורה רק כדי לקבל שכר בעולם הזה, ואין לו הרגש בלימוד התורה כדי להיות חד עם קוב"ה — לא השלים כלל את תכליתו, שהרי נשאר עדיין בסוג הנברא, ולא נכלל במה שלמעלה ממנו.

ז. אך עדיין עלול אדם לטעון: הן אמת שתובעים ממנו להיות נכלל במה שלמעלה ממנו, אבל גם עניני הבריאה כשלעצמם הם גדולים דיים, וגם השכר שהתורה נותנת ללומדי' הוא גדול ביותר, ומהו גודל החסרון כ"כ אם ילמד תורה ע"מ לקבל פרס?

ובכן, משל למה הדבר דומה¹⁵ — לאדם שמציעים לו עסק שביכלתו להרוויח "מיליון", או אפילו "ביליון", ואילו הוא יאמר: למה לי "ביליון", מספיק לי להתעסק בעסק שבו אוכל להרוויח "סנטים" אחדים...

ומובן גודל העדר הדעת שבזה, שבשעה שמציעים לפניו עסק שבו באפשרותו להרוויח "ביליון", מעדיף הוא עסק שבו יכול הוא להרוויח "סנט" אחד בשנה!...

והרי אפילו בעניני העולם מקובל אצל בני-אדם, שמי שמסתפק

¹⁵ ראה גם ת"מ חט"ו ע' 204. חכ"ו ע' 235. חכ"ז ע' 111. ח"ל ע' 311.

¹⁴ ע"ד ל' הרמ"ק בס' אלימה — הובא בפלח הרמון על הפרדס ש"ג פ"א.

בעניניו, ואין לו חוש ורצון להתקדם למדריגה נעלית יותר — נחשב ש"אינו נורמלי" ו"אינו מפותח" ("ניט אנטוויקלט"), ומחפשים עבורו אופנים שונים בדרכי הרפואה, כדי לעורר אצלו את החוש והרצון להתקדם ולעלות למעלה יותר.

וכל זה — אפילו בנוגע ל"סנט" לגבי "ביליון דולר", אשר, עד כמה ש"ביליון דולר" הוא סכום גדול לגבי "סנט" אחד, יש איזה ערך ביניהם, שהרי הסכום של "ביליון דולר" נעשה ע"י צירוף ריבוי גדול של "סנטים", וכאשר חסר "סנט" אחד, שוב אין זה במספר "ביליון".

ועאכ"כ כאשר מדובר אודות נברא ובורא — שהם לגמרי באין-ערוך! וא"כ, כאשר מציעים לו "עסק" של תורה — "כי טוב סחרה גוי"¹⁶ — שעל ידו ביכלתו להיות חד עם קוב"ה, ואילו הוא מתעקש שדי לו בעניני הבריאה, השכר הגשמי שמצד התורה — הרי למותר לבאר גודל העדר הדעת שבזה.

ובפרט ע"פ האמור לעיל, שאם יעסוק בתורה כדי להיות "חד" עם קוב"ה, הנה ע"י מסירת רצונו ושמחתו בתורה, תשמח גם התורה בו, ובמילא תשפיע לו גם את כל הענינים הגשמיים, כך, שיהיו בידו הן ה"ביליון" והן ה"סנטים" הבודדים!...

ועוד זאת: כיון שמציאותו האמיתית של יהודי היא התורה (כנ"ל), וכמבואר ברמב"ם הלכות גירושין¹⁷, ולולי זאת חסרה מציאותו — הרי לא זו בלבד שמניח ומוותר על ענין נעלה, ונעלה באין-ערוך, כשביל ענין פעוט, אלא המדובר כאן הוא על עצם מציאותו — המציאות ד"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד"!

* * *

ח. בהתוועדות שמחת בית השואבה בשנה ההיא (תש"ג), סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁸ סיפור אודות אדמו"ר האמצעי, בהיותו בן חמש שנים, בשנתו הששית.

— כדי להבין באיזה מצב הי' אדמו"ר האמצעי באותו זמן, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שבמלאת לו חמש שנים ערך סיום על תנ"ך בע"פ, ובשנה הששית התחיל לימוד הגמרא מתוך הבנה. — אדמו"ר האמצעי למד אז אצל ר' בער המלמד, שהי' דר בשכינות

18) שיחה זו לא הגיעה לידינו. וראה שיחה ליל ב' דחה"ס תרצ"ו (סה"ש תרצ"ו ע' 5).

16) משלי ג, יד.
17) ספ"ב.

לר' אברהם הרופא, רופא העיירה ליאזנא. פעם אחת, בהיותו אצל ר' בער המלמד, שמע אדמו"ר האמצעי את ר' אברהם הרופא מתאונן בפניו, שעומדים כבר בעיצומו של חודש אלול ("טיף אין אלול"), ועדיין לא הכין את ה"עלוקות" ("פיאָווקעס").

— "עלוקה" היא מין תולעת או דג, שפעולתה להוציא את הדמים המקולקלים, וגם להשקיט רתיחת הדמים הבריאים [וכעין רפואה זו יש גם בזמננו, אלא שעושים זאת באופנים אחרים, ע"י כוסות רוח ("באַנקעס"), וכיו"ב]. את ה"עלוקות" ניתן הי' להשיג רק בזמן הקיץ, כי בזמן החורף היו מסתתרים מפני הקור. וזהו שהתאונן ר' אברהם הרופא, שעומדים כבר בעיצומו של חודש אלול, ועדיין לא הכין את ה"עלוקות". —

כאשר יצא אדמו"ר האמצעי מבית ר' בער המלמד לביתו, נכנס לחדר הסמוך לחדרו של רבנו הזקן, ובראותו שיושבים חסידים ומדברים ביניהם ושוחקים, נענה ואמר: "אנו עומדים כבר בעיצומו של חודש אלול, ועדיין לא הכנתם את העלוקות, ולכן הנכם צוחקים"! ... ובסיימו את דבריו, הלך אדמו"ר האמצעי לחדרו לעסוק בעניניו.

החסידים הנ"ל, בידעם את מעמדו ומצבו של אדמו"ר האמצעי, להיותו בנו של רבנו הזקן — סברו ששמע פתגם זה מרבנו הזקן, והתחילו לעסוק בהבנת משמעותו של הפתגם בעבודה.

לאחרי כן, כאשר הגיעו הדברים לרבנו הזקן — נתברר שאדמו"ר האמצעי לא שמע פתגם זה מרבנו הזקן, אלא מר' אברהם הרופא. ואמר אז רבנו הזקן: זוהי דרך הבעש"ט, אשר, כל דבר גשמי שרואים או שומעים, צריכים לנצל בעבודת ה'¹⁹. אנו התייגענו וסבלנו מכאובים ("געהאַרעוועט און געווייטיקט") על ענין זה, ואצל בנינו — הרי זה נמצא כבר בטבעם. וסיים רבנו הזקן: מי שילך בדרך הבעש"ט לנצל כל ענין גשמי בעבודת ה' — מבטיח הוא לו שישירש ניצוץ, התעוררות והרגש טוב שיסייע בעבודה, לו ולזרעו לדורי דורות.

וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר את סיפורו: באותו ראש-השנה היתה הרצפה לחה מדמעות מצד פתגמו של אדמו"ר האמצעי, ואילו בשמחת-תורה נקרעו נעלי-הבית ("פאַנטאַפּל") מרוב שמחה וריקודים מצד הבטחתו של רבנו הזקן.

(19) ראה כתר שם טוב בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אייר).

ט. וכיון שבודאי לא התכוין כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר סיפורים סתם, אלא כדי לעורר על תוכן הסיפור בעבודת ה' ²⁰ — אינו מובן:

סיפור כזה — ראוי לספרו בחודש אלול, עד ליום כ"ט אלול (בהתאם ללשון: "טיף אין אלול"), אבל לכאורה אין מקום לספרו בשמחת בית השואבה, ועאכו"כ — לספר זאת עתה בשמחת-תורה?!

והביאור בזה — ע"פ הפתגם הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר ²¹, ששמיני-עצרת הוא אותו ענין כמו ראש-השנה, אלא שאותם ענינים שבר"ה הם בקו המרירות, הנה בשמע"צ הם בקו השמחה.

ומובן, שהכוונה ב"שמיני-עצרת" היא גם לשמח"ת, שהרי שמח"ת הוא אותו היו"ט כמו שמע"צ (מצד ספיקא דיומא). וכלשון כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ²²: "יש לייקר את ארבעים ושמונה השעות דשמע"צ ושמח"ת, שבהם אפשר בכל רגע לשאוב אוצרות בדליים וחביות ("מיטע מערס און קאדקעס"), והיינו, שכולל שמע"צ ושמח"ת יחד, שבשני ימים אלו אפשר לפעול אותם הענינים שבר"ה, אבל בקו השמחה.

וכאמור לעיל (ס"ב) — הוראתו של הרבי היא גם הבטחה, לכל אלו ששמעו זאת אז, וגם לכל אלו שדבריו של הרבי מגיעים אליהם לאחר זמן בהשגחה פרטית.

י. וביאור הענין:

נתבאר לעיל שבפעולתם של ה"עלוקות" בגשמיות יש שני ענינים: (א) להוציא את הדמים המקולקלים, (ב) להשקיט רתיחת הדמים, אפילו של הדמים הבריאים. ומזה מובן, שב' ענינים אלו ישנם גם בעבודה הרוחנית.

ובהקדמה:

ענין ה"דם" — מורה על החום והחיות, שעיקרם הוא בקדושה, משא"כ קליפה — הרי מצד עצמה אין בה חיות והתלהבות כלל, אלא שמצד הענין ד"כי מנסה גו' אתכם", כדי שתהי' בחירה חפשית — ישנו ענין החיות וההתלהבות גם בלעו"ז, שזוהי החיות בתאוות איסור, ואפילו בתאוות היתר, שגם הם מהלעו"ז.

(20) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 130. ע' 143. ב"היום יום" כב תשרי, שמע"צ. וראה גם תו"מ — רשימת היומן ע' שנג.
 (21) ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ה פכו' (22) שיחת ליל שמע"צ תש"ד ס"ג (סה"ש תש"ד ע' 31). וראה גם תו"מ שם.
 (22) קונטרסים ח"ב שלט, א). — נעתק

וזהו ענין פעולת ה"עלוקות" להוציא את הדמים המקולקלים — להוציא את החיות וההתלהבות בענינים דלעו"ז. אבל בנוגע להשקטת רתיחת הדמים, אפילו דמים דקדושה — אינו מוכן:

חיות והתלהבות בקדושה היא לכאורה דבר טוב. ואדרבה: ענין הקרירות הוא מקור לכל מיני רע, וכידוע הסיפור²³, שפעם הלכו חסידים סמוך לנהר, וראו גוים חוצבים בקרח הנהר צורת שתי-וערב. ופירשו את ההוראה בעבודה ממאורע זה (על יסוד האמור לעיל (ס"ח) בדרך הבעש"ט, שכל דבר שרואים יש לנצלו בעבודה), עד כמה יכולה הקרירות להביא לידי ענינים בלתי רצויים, שהרי אלמלא הי' הנהר קפוא לא הי' אפשר לחצוב בו שתי וערב... ויא"כ, ככל שתגדל החיות וההתלהבות בקדושה — הרי זה טוב יותר, ומהו הצורך בעבודה להשקיט רתיחות הדמים? יא. והענין בזה:

אפילו החיות וההתלהבות דקדושה זקוקה להגבלה מסויימת — שיהי' נרגש בה שטעם החיות וההתלהבות הוא לא מפני שכך הוא ההרגש שלו, אלא מפני שרצון העליון הוא שיהי' בתנועה של חיות והתלהבות; אבל אם לא נרגש בהתלהבות שסיכתה היא מפני שכך ציוה הקב"ה, אלא ההתלהבות היא הרגש שלו — הנה אף שההתלהבות היא בקדושה, עלולים להיגרם עי"ז ענינים בלתי-רצויים. ובזה גופא ישנם ב' מדריגות:

המדריגה הנעלית (אף שגם היא ענין בלתי רצוי) — ע"ד המדובר במאמרי הקיץ²⁴ בענין נדב ואביהוא, שמצד גודל החביבות שחיבכו את עבודת הקטורת, עסקו בעבודה זו בלהט ובהתלהבות עצומים, עד שיצאה נשמתם בכלות הנפש — בחי' רצוא בלי שוב, שלא כפי הכוונה. והסיבה לזה — לפי שהי' חסר אצלם ההרגש דקבלת-עול.

וכמו"כ יכול להיות ענין זה במדריגה תחתונה ביותר — שיעסוק במצוה בהתלהבות, אבל מצד העדר הקבלת-עול שבדבר, יקיים את המצוה שלא ע"פ דין השו"ע, ולדוגמא²⁵ — ועד שמצד ההתלהבות במצות סעודת

(23) ראה גם ירחון "סיני" (ירושלים, תשכ"א) כרך מח ע' פג ואילך. ועוד.
 (24) ד"ה וידבר גו' אחרי מות ד"א ניסן (החור"ל).
 דאשתקד פ"ח (תו"מ חל"ג ע' 270 ואילך).
 (25) חסרה דוגמא נוספת שנזכרה בשיחה

יום-טוב, עלול הוא לגשת לקיום מצוה זו מיד בקומו משנתו בבוקר — לפני התפלה, לפני ברכות השחר, לפני נטילת-ידיים ואפילו לפני "מודה אני" — ולהתחיל לאכול מיד, ללא ברכה וללא נטילת ידיים לסעודה!...

ועד שאפילו במצות התפלה, שהיא הנקודה התיכונית של כללות העבודה (כמבואר בלקו"ת פרשת בלק²⁶), עלול הוא לקיים מצוה זו מתוך חיות והתלהבות, אבל שלא כדיני השו"ע — הוא יתפלל במקום שאין בו מחיצות וכו', ותפלתו תהי' שלא כפי הנוסח שקבעו אנשי כנסת הגדולה אלא בנוסח שבדה מלבו, בטענה: מה נוגעים פרטי הדינים, ובלבד שמקיים את המצוה מתוך חיות והתלהבות!...

— מובן איזה "פנים" יש לתפלה שכזו...

משל למה הדבר דומה — למי שיבוא לפני בשר-רודם, "פרעזידענט" או קיסר וכיו"ב, ויאמר לו: יודע אני שרצונך שהבאים לפניך לבקש דבר-מה יתנהגו באופן כך וכך, אבל אני אתנהג "להכעיס": רצונך שילבשו בגדים מיוחדים, ואילו אני אלבש את הבגדים שאני חפץ בהם; רצונך שיבקשו את הבקשה בנוסח פלוני, ואילו אני אבקש זאת בנוסח שאני חפץ בו, ואעפ"כ, מבקש אני ממך שתמלא את בקשתי, ובטוחני שאכן תמלא זאת!...

וכל זה אפילו בנוגע לבשר-רודם, שכל ענין הבקשה שזוקקים לבקש ממנו אינו אלא בענינים טפלים בלבד; ועאכו"כ בתפלה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה!

יב. ומכל הנ"ל מובן, ששני הענינים שבעבודת ה"עלוקות" — הוצאת הדמים המקולקלים, והשקטת רתיחות הדמים — שייכים זה לזה, כי:

כאשר חסרה העבודה דהשקטת רתיחות הדמים, דהיינו, שיש חיות והתלהבות בעניני קדושה, אלא שאינו נרגש בה שבאה מצד רצון העליון — אזי מתערבת בזה גם החיות וההתלהבות דנפש הבהמית, שהו"ע דמים המקולקלים.

ולכן צ"ל העבודה בשני הענינים — לא רק להוציא את הדמים המקולקלים, אלא גם להשקיט את רתיחות הדמים, כנ"ל.

וכאמור לעיל (ס"ט) — בשמע"צ ושמח"ת העבודה בב' הענינים הנ"ל היא בקו השמחה.

* * *

יג. בנוגע לכללות ענין התורה ושמחת-תורה — ישנם שני ענינים הפכיים:

תורה — ענינה הבנה והשגה, ובנוגע לענין ההשגה נאמר²⁷ "ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה".

וענין זה הוא גם בנוגע לכללות הדורות — שככל שמתרבים הדורות ניתוספו כו"כ ענינים בחכמת התורה, ועד אפילו בחכמות חיצוניות; ובפרט בדורות האחרונים, שנתגלו כמה וכמה ענינים חדשים, וכדאיתא בזהר²⁸ שבשנת ת"ר לאלף הששי יתגלו עניני חכמה, ועד לחכמות חיצוניות,

— ישנם אלו שמתפעלים מהחכמות שנתגלו בזמן האחרון, ורוצים להוכיח מזה בכיוון ההפכי ח"ו²⁹. אבל האמת היא, שאין יסוד להתפעלות זו, שהרי יהודים הלומדים זהר ידעו כבר לפני מאות שנים שבשנת ת"ר לאלף הששי יתגלו חכמות חדשות, וא"כ, הרי אדרבה: כאשר רואים ענינים אלו בפועל, הרי זה מאמת את הדברים שנאמרו בתורה, בספר הזהר! — וכן הוא בנוגע לחכמת התורה — שבשנת ת"ר לאלף הששי נתגלו ענינים חדשים בתורה, ומדור לדור מוסיפים ומתגלים ענינים חדשים בתורה.

ואע"פ שהנשמות שבדורותינו אלה הם למטה במדריגה מהנשמות שבדורות הקודמים — אין בזה סתירה להאמור, כידוע³⁰ המשל מננס העומד על גבי הענק, שאז רואה למרחוק יותר מהענק עצמו.

וכשם שישנו ענין זה בנוגע לכללות הדורות — כן הוא גם בנוגע לכל אחד ואחד, ש"רוב שנים יודיעו חכמה", כנ"ל.

ונמצא, שבנוגע ללימוד התורה — הנה גדלות בשנים נחשבת למעלה.

ואילו בנוגע לשמחת התורה, שהשמחה צריכה להיות "באברים חיצוניים", בריקוד ברגל כו' (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממאמריו³¹) — הרי אנו רואים במוחש שענין זה הוא ביתר שאת אצל הצעירים בשנים, מצד המרץ והחום שבהם.

(27) איוב לב, ז.
 (28) ח"א קיז, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' ר"י מטראני). הקדמת החוות דעת לפירושו לשו"ע יו"ד. המשך תרס"ו ע' ת. ובכ"מ.
 (31) סד"ה עץ חיים דשמח"ת תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 72).

(30) ראה שבלי הלקט בראש הספר (בשם ר"י מטראני).
 (32) חסר כמה תיבות (המו"ק).
 (33) חסר כמה תיבות (המו"ק).

ונמצא, שיש מעלה בכאו"א משני ענינים אלו: יש מעלה בבחור, ולאידך יש מעלה בזקן. ולכן מצינו שהקב"ה "נדמה להם כבחור . . נדמה להם כזקן"³², מצד המעלה שבכאו"א מהם, והרי מצד "נמנע הנמנעות"³³ יכולים להיות שני הענינים יחד.

וכן תובעים גם מכאו"א מישראל — שנשמתו מושרשת בהעצמות, "נמנע הנמנעות" — שיהיו אצלו ב' ענינים אלו יחד: הן ההשגה וההתיישבות (תכונת הזקן), והן מרץ וחוס (תכונת הצעיר), ובאופן שינצל כל אחד מענינים אלו במקומו הראוי.

*

יד. בהמשך הענין דובר אודות ה"סאָנדיי סקול" (בית-ספר ליהדות הפועל בימי ראשון בשבוע)³⁴, שאי-אפשר לבטלו, שהרי סוף-סוף ישנם הורים שזוהי הדרך היחידה ללמד את ילדיהם יהדות.

כאשר מציעים להם לשלוח את ילדיהם למוסד שבו לומדים תורה, טוענים הם שהתורה היא ענין שניתן ב"מדבר סיני" ("מאָונט סיניי דעזערט") לפני אלפי שנים; ואילו היום, כאשר יש "טלוויזיא", "רדיו", ושאר מיני "צרות" שבעבר לא ידעו אודותם — לא מתאים ללמוד "תורה" שכזו...

אבל כאשר מציעים להם לשלוח את ילדיהם ל"סאָנדיי סקול", הנה כדי להיפטר מהילדים — שהרי ביום ראשון בשבוע רוצים הם להרבות בשינה וכיו"ב, ואינם רוצים שהילדים יבלבלו אותם כו' — מסכימים הם שילדיהם ילכו אפילו למקום שיש לו קשר כלשהו עם לימוד התורה, ובלבד שבינתיים ייפטרו מהם.

מה עושים הילדים ב"סאָנדיי סקול"? — ובכן, כל משך הזמן שהילדים נמצאים שם הוא שלושת-רבעי שעה: עשרים דקות — עוברות בשירה וריקודים; חמש-עשרה דקות — באמירת "העלאָו" ו"גוד ביי"; ובעשר הדקות שנותרו — מלמדים אותם אודות "אייבראָהאַם", "אייזיק" ו"דזשייקאָב", מבלי שהילדים יידעו אם זהו ענין הקשור עם יהדות, או "אגדות עם" ("פערי טייל") מ"ספר מעשיות" ("סטאָרי בוק") שנדפס לפני שנים רבות...

(33) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ לר, ב ואילך. ובכ"מ. (34) חסר המשך וקישור הענינים (המו"ל).

(32) פס"ר פכ"א. פסיקתא דר"כ פל"ד, יא. וראה מכילתא ומדרש לקח טוב בשלח טו, ג. מכילתא ופרש"י יתרו כ, ב.

ואעפ"כ, כאמור לעיל, ישנה מעלה ב"סאָנדיי סקול" — שישנם ילדים שאין אפשרות להגיע אליהם באופן אחר.

ולכן צריכים המלמדים והמלמדות לנצל הזדמנות זו, ולא להתחשב ב"תוכנית הלימודים" של ה"סאָנדיי סקול", אלא להחדיר בילדים יהדות ככל האפשרי.

ועי"ז יפעלו שהילדים יעברו מה"סאָנדיי סקול" ל"אפטער-נון סקול" (בית-ספר ליהדות הפועל בשעות אחר-הצהריים), ששם הסדר הוא, שלאחר שהילד התייגע במשך כל היום בלימודי חול, אכל את ארוחתו וסיים לקרוא את ה"קאָמיקס", ונותרו עוד שעות אחדות שבהן הוא מייגע את הוריו בשאלות, ואין זה לכבודם לומר לו שאינם יודעים... — שולחים הם אותו ל"אפטער-נון סקול".

אבל מובן איזה רושם עושה על הילדים "לימוד" שכזה — כאשר לימוד התורה הוא הענין האחרון בחשיבותו, ורק לאחר שסיים לעשות את כל הענינים האחרים, ולא נותר לו עוד מה לעשות — אזי לומד משהו גם אודות התורה...

ואעפ"כ, כאמור, תפקידם של המלמדים הוא לנצל הזדמנות זו כדי להחדיר בילדים הנמצאים תחת רשותם חביבות לעניני תורה ויהדות, ולפעול אצלם שיתחילו ללכת ל"דיי סקול" (בית-ספר יומי), שבו התחלת היום היא בלימוד התורה.³⁵

* * *

טו. נמצאים כאן אלו שהלכו לבתי-הכנסת, כנהוג בכל שנה, כדי לשמח את בני" בשמחת התורה, והיינו, לעורר אצלם את השמחה שלהם, שהרי כאו"א מישראל בפנימיותו ה"ה שמח בשמחת-תורה, וכנ"ל (ס"ד) שכל מציאותו של יהודי היא התורה, אלא שיש צורך לעורר זאת. וכמדובר פעם³⁶ בפירוש הפתגם³⁷ שחסיד הוא "לאַמטערנשציק" (פנסאי), שענינו הוא להדליק את הנר שישנו כבר אצל הזולת.

ובכן, נוסף על הידוע³⁸ שע"י מעשה הצדקה "נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה" (שהר"ע שלמעלה מג' עולמות ב"ע³⁹), הרי כיון שהענין שעוררו אצל בני" הוא ענין השמחה, יקויים גם אצלם "שמחה

38) תו"א בראשית בתחלתו (א, ב).

39) ראה אוה"ת בראשית (כרך ו) תרכו,

ב.

35) חסר סיום הענין (המו"ז).

36) שיחת י"ג תמוז דאשתקד ס"ב ואילך

(תו"מ חל"ד ע' 129 ואילך).

37) סה"ש תש"א ע' 136.

פורץ גדר⁴⁰; וכיון שהשמחה שעוררו היא שמחת התורה — יקויים אצלם "שמחה פורץ גדר" בנוגע לענין התורה.

כלומר: הן אמת שלימוד התורה צ"ל בהבנה והשגה דוקא, וכל ענין ההשגה הוא תפיסה בקצוות דוקא; אבל אעפ"כ, יחד עם ההגדרות וההגבלות, יהי' אצלם הענין ד"פורץ גדר".

וכמובן ג"כ מהלשון "שמחה פורץ גדר" גופא: כאשר התורה מכנה ענין מסויים בשם "גדר", הרי מובן, שמדובר ב"גדר" ע"פ תורה, גדר שצריך להתקיים; ואעפ"כ, יחד עם ה"גדר" ישנו גם הענין ד"פורץ גדר". ונקודת הענין — שגם בהלימוד באופן של הבנה והשגה ותפיסה בקצוות דוקא, יהי' נרגש ענין הבליגבול שבתורה:

נתבאר לעיל⁴¹ שענין הבל"ג שבתורה הוא לא רק בכללות התורה (כלומר, שכל פרט בתורה הוא מוגבל, אלא שישנם ריבוי פרטים בלי גבול — שהרי אי אפשר שמריבוי גבולים יהי' בלי גבול⁴²), אלא הפירוש הוא שכל פרט גופא הוא אין-סוף וכלי גבול.

וזהו"ע "פריצת גדר" בנוגע לתורה — שהאדם מבין אמנם כל הלכה והלכה על בורי' ותופסה בקצוותי' ("גדר"), אבל יחד עם זאת ה"ה מכיר שיש בה עומק עד אין-סוף; ולא רק שהוא מאמין, או יודע ומבין, שיש בה ענין הבל"ג, אלא הוא גם מכיר ומרגיש ("דערהערט") זאת.

* * *

טז. אודות פסוקי "אתה הראת" שאומרים קודם הקפות, מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בא' ממאמריו⁴³, שענינם הוא להביא ראי' מן התורה על ענין ההקפות, ומוסיף ומפרש שענין זה הוא "כמו פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות".

והנה, בענין פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות, שענינם להביא ראי' על ההמשכה שפועלים ע"י השופר, נתבאר לעיל⁴⁴ הטעם שמצינו ענין זה במצות תקיעת שופר דוקא, ולא מצינו בשאר מצוות, שיאמרו פסוקים בתורה כדי להביא ראי' על ההמשכה שבאים להמשיך ע"י המצוה — שבשאר ענינים אין צורך להביא ראיות, ורק בתקיעת שופר, שענינה

(40) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג דרמ"צ נו, א. ואילך.
 (41) שיחת שמחת ביה"ש סי"ב (לעיל ע' תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 54).
 (42) שיחת שמחת ביה"ש סוס"מ ואילך (80).
 (43) ראה ספר החקירה להצ"צ לה, ב. (לעיל ע' 108 ואילך).

הכתרת הקב"ה למלך (כמארז"ל⁴⁵ "שתמליכוני עליכם .. ובמה בשופר"), שענין המלוכה הוא למעלה גם מענין הגזירות, והו"ע הבחירה החפשית ד"יבחר לנו גו' את גאון יעקב"⁴⁶, שנמשכת מהעצמות ממש; ולאידך גיסא, הענין ד"תמליכוני" צריך להיות נמשך למטה בעוה"ז — "תמליכוני עליכם", על נשמות בגופים, ועל ידם גם על כללות העולם — "מלוך על העולם כולו"⁴⁷, וכהלשון: "אלקינו (ועי"ז) מלך העולם" — הנה כדי להמשיך מהעצמות עד למטה בעוה"ז, הרי זה באמצעות חותם התורה דוקא (כמשנת"ל בארוכה).

ועפ"ז יובן גם בנוגע לפסוקי ההקפות — שהטעם שצריכים להביא ראי' מן התורה על ההקפות, הוא, לפי שענין ההקפות הוא המשכה מהעצמות.

וזהו ג"כ הטעם שהשמחה דשמח"ת בכלל, והקפות בפרט, היא "באברים החיצונים" דוקא, ועד לריקוד ברגלים (כנ"ל סי"ג) — כשם שהבחירה בר"ה היא בבחי' יעקב ("יבחר לנו גו' את גאון יעקב") דוקא, בחי' עקב שברגל, ולא בבחי' ישראל ("לי ראש"⁴⁸), כי בענין ההשגה (בחי' ראש) ישנה התחלקות, משא"כ בחי' הרגל היא מצד עצם הנשמה, שבזה כולם שוים, ולכן גם השמחה דהקפות צ"ל בריקוד ברגל דוקא.

— ישנם אלו שיוצאים ידי חובתם בכך שמהרהרים במחשבתם בניגון שמח... לא הוא שמח, ולא הניגון שמח, ורק יוצא י"ח במחשבה! ... ומה שצריך להיות גם ריקוד ברגלים — הרי להיותו "חסיד", ולמד "עטרת ראש", ויודע ששם⁴⁹ נתבאר שבראש כלולים כל האיברים — "יוצא ידי חובתו" ע"י ה"ריקוד" בבחי' "רגל שבראש"...

אך אין האמת כן, אלא השמחה צריכה לחדור בכל ג' הענינים דראש גוף ורגל, ועד שתומשך ברגל ממש; צריכה להיות הן המחשבה שבראש, הן השמחה שבגוף — "מטפח בידיו", והן — ועיקר — הריקוד ברגלים, שדוקא ענין זה תופס את העצם.

וכאמור לעיל, כיון שענינים של ההקפות הוא להמשיך מהעצמות עד למטה בבחי' עקב שברגל, לכן צריכים להביא ראי' מן התורה על

(48) פע"ח שכ"ט פ"א. שעה"פ וישלח

לב, כט. סה"ל ויחי מז, כח. מח, ב. ועוד.

הנסמן בתו"מ סה"מ תשרי ע' לד.

(49) שער ר"ה בתחלתו.

(45) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(46) תהלים מז, ה.

(47) נוסח (ברכת מלכיות ו)תפלת ר"ה.

ענין המשכת העצמות שע"י הקפות, וזהו תוכנם של פסוקים אלו, כפי שיתבאר לקמן.

יש בזה כל ג' הקוין דתורה עבודה וגמ"ח: קו הגמ"ח — כידוע⁵⁰ שכ"ק מו"ח אדמו"ר הנהיג לקשר את אמירת הפסוקים עם נתינת הצדקה; קו התורה — אמירת הפסוקים; וקו העבודה — ההקפות עצמם, כלשון רבנו הזקן בסידורו⁵¹: "לרנן ולסבב עמהם .. ירנן וישמח גם כן עמהם", והרי רנה ענינה תפלה⁵², שהיא הנקודה התיכונית של כללות העבודה.

יז. הפסוק הראשון שאומרים קודם הקפות הוא — "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו"⁵³:

"אתה" — קאי על העצמות, כי, רק על העצמות אפשר לומר "אתה" לנוכח בכל מקום שנמצאים, שהרי "לית אתר פנוי מיני"⁵⁴.

כלומר: בבחי' הגילויים — יש כבר איזו הגבלה, ולכן מצינו שבמקומות המטונפים אסור להזכיר שמות הקדושים⁵⁵ — אפילו שם הוי', שמורה שהוא "הי' הוה ויהי' כאחד"⁵⁶, למעלה מזמן ומקום, כך, שלכאורה לא נוגע באיזה מקום נמצאים, ואעפ"כ, יש ענין של הגבלה כו'. משא"כ העצמות נמצא בכל מקום ומקום, ולכן בכל מקום שנמצאים אפשר לומר "אתה" לנוכח.

ועל בחי' "אתה" — אומרים "הראת":

כ"ק מו"ח אדמו"ר מביא⁵⁷ בשם רבנו הזקן הפירוש ד"הראת": "דו האסט זיך באוויזן", ומביא⁵⁸ דוגמא לדבר: "כמ"ש⁵⁹ והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר".

ולכאורה אינו מובן: הפירוש "דו האסט זיך באוויזן" הוא הפירוש

50) ראה שיחת ליל שמח"ת תרצ"ג סי"ד וש"נ.
 56) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. שעהיוה"א שם.
 57) לקו"ד ח"ד תשמט, סע"ב. שיחת ליל שמח"ת תש"ד סי"ב (סה"ש תש"ד ע' 38).
 תש"ז (סה"ש תש"ז ריש ע' 76). סה"מ ה'ש"ת ס"ע 146. תש"ד ע' 220. וראה גם סה"מ תרפ"ט ע' 227. רד"ה אתה הראת דשמח"ת תש"ג (סה"מ תש"ג ע' 59). סד"ה לעושה נפלאות שבהערה 43.
 58) סה"מ תש"ג שם.
 59) תרומה כו, ל.
 50) ראה שיחת ליל שמח"ת תרצ"ג סי"ד (לקו"ד ח"א ז, סע"ב ואילך). יום שמח"ת תש"ז (סה"ש תש"ז ע' 76). ליל שמע"צ ה'ש"ת בתחלתה (סה"ש ה'ש"ת ע' 372).
 51) סדר הקפות בשמח"ת בתחלתו.
 52) ראה ברכות לא, א.
 53) ואתחנן ד, לה. וראה גם שיחת ליל שמח"ת דאשתקד סי"ב (תו"מ חל"ב ע' 102 ואילך). וש"נ.
 54) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב). ת"ע (קכב, ב). הובא בתניא שעהיוה"א פ"ז.
 55) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ה ס"ג.

הפשוט בתיבת "הראת", כפי שמפרש בפשטות ה"מלמד" ב"חדר", ואין צורך להביא ראיות לדבר, ולמה הוצרך להביא ראיה מהכתוב "הראית בהר"? ומהי השייכות שביניהם?

והביאור בזה:

"הראית בהר" — קאי על בית המקדש, שבו הוא גילוי העצמות, וכדאיתא בתרגום עה"פ⁶⁰ "יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב גוי" — דקאי על גילוי העצמות (כנ"ל ס"ז) — "ית בי מקדשא דיעקב". והיינו, שגילוי הבחירה החפשית שמצד העצמות הוא דוקא בביהמ"ק שנעשה מדברים גשמיים, דירה בתחתונים דוקא⁶⁰.

וגילוי העצמות הוא באופן של ראיה ("הראת"), שהיא תכלית ההתאמתות, כידוע⁶¹ במעלת הראיה על ההשגה.

ויתרה מזו — "הראת":

בראיה סתם, יש לאדם ברירה: אם רצונו לראות — ה"ה מסתכל ורואה, ואם אין רצונו לראות — יש לו ברירה לעצום את עיניו ולא לראות; ואילו בנדו"ד נאמר "הראת" — "דו האסט זיך באוויזן", דהיינו, שאין הדבר תלוי כלל בעבודתו וברצונו, אלא הגילוי נמשך לכל אחד מישראל מלמעלה, שהקב"ה נראה אליו.

אמנם, ישנה מעלה גם בענין ההשגה, שעי"ז בא הענין בפנימיותו. וזהו שממשיך בכתוב: "לדעת", שנמשך בהשגה בשכל, ולא רק בשכל סתם, אלא בדעת, שענינה התקשרות (כדאיתא בתניא⁶²).

יח. אמנם, כל זה הוא מצד ההשגה דנפש האלקית; אבל כיון שהכוונה היא לברר גם את הנפש הבהמית וחלקו בעולם, שגם בהם יקויים "אתה הראת לדעת" — הנה על זה ממשיך הכתוב: "כי הוי' הוא האלקים", שבשם אלקים גופא מאיר שם הוי', והיינו, לא באופן שמתבטלת המציאות דשם אלקים, אלא שבשם אלקים גופא (העלם והסתר העולם) ניכר ונרגש שם הוי'.

וכידוע ביאור כ"ק אדמו"ר מהר"ש בא' ממאמריו⁶³, ששם אלקים

60 נתבאר בד"ה יבחר לנו תש"ג (סה"מ) 53.

תש"ג ס"ע 26 (ואילך). ד"ה זה דיום ב' דר"ה 62 ספ"ג. פמ"ב (נט, ב).

(לעיל ע' 3 ואילך). 63 ד"ה מי כמוכה תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט)

61 ראה גם שיחת ליל שמחת שבהערה ס"ע קסא).

הוא שם אמיתי, ולכן גם התהוות העולם אינה דמיון, אלא מציאות אמיתית, שהרי נאמר⁶⁴ "בראשית ברא אלקים",

ואדרבה: כיון שהתהוות היש היא בכח העצמות דוקא, כמבואר באגה"ק⁶⁵, שהיש שהרגשתו היא שמציאותו מעצמותו, הנה התהוותו היא דוקא מכח העצמות שמציאותו מעצמותו — הרי בודאי שמציאותו היא מציאות אמיתית, שהרי היא נמשכת מהעצמות!

ולכן תכלית הכוונה היא — לא שתתבטל מציאות העולם (אלקים), אלא שבשם אלקים גופא יהי ניכר ונרגש ש"הוי' הוא האלקים".

ובזה גופא ישנם שני פרטים: (א) "כי הוי' הוא האלקים" — בירור המדות דנפש הבהמית, (ב) "אין עוד מלבדו" — בירור חלקו בעולם⁶⁶. וזוהי נקודת הפסוק הראשון שאומרים קודם הקפות, "אתה הראת לדעת גוי" — שבזה מביאים ראי' מן התורה שצ"ל המשכת העצמות ("אתה הראת לדעת"), ושהמשכה זו צריכה לחדור בכל עניניו, עד לחלקו בעולם, שבכולם יהי ניכר ונרגש ש"אין עוד מלבדו".

יט. הפסוק השני שאומרים קודם הקפות הוא — "לעושה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו"⁶⁷:

כ"ק מו"ח אדמו"ר פירש פסוק זה בשם הבעש"ט⁶⁸: "לעושה נפלאות, שהקב"ה הנה כל מה שהוא עושה הוא נפלאות גדולות לבדו, וגודל הפלאותם של הנפלאות הוא רק לבדו יודע זאת".

ויש לומר הביאור בזה בדרך אפשר — ע"פ הידוע⁶⁹ שהנהגתם של ישראל היא בהשגחה פרטית, ובאופן שההשגחה היא מהעצמות ממש.

בנוגע לשאר הנבראים — הנה אף שגם בהם ישנו הענין דהשגח"פ, הרי זה כמאן דשדי בתר כתפויי⁷⁰, ולא באופן של התעסקות כו' ("ער גיט זיך ניט אָפּ מיט זיין"); משא"כ בבנ"י — הנה העצמות ממש משגיח על כל פרטי עניניהם, ובמילא מובן שכל העשיות הן נפלאות, מאחר שבאות מהעצמות.

68 ריש וסוף ד"ה לעושה נפלאות דליל שמח"ת תש"ד (סה"מ תש"ד ריש ע' 49. ע' 54). וראה גם שיחת ליל שמח"ת תש"ד סי"ג (סה"ש תש"ד ע' 38).

69 ראה גם לקו"ש ח"ל ע' 149 ואילך. וש"נ.

70 תניא פכ"ב (כו, ב).

64 בראשית א, א.

65 ס"כ (קל, סע"א ואילך).

66 חסר ביאור הענין (המו"ל).

67 תהלים קלו, ד. וראה גם שיחת ליל שמח"ת תשח"י סל"ט (תו"מ חכ"א ע' 112 ואילך).

אמנם, מיהו המכיר בכך שהעשיות הן נפלאות, ושהן "נפלאות גדולות", ויודע להעריך את הגדלות שבהם כו' — הנה עז"נ "לבדו", ש"הוא רק לבדו יודע זאת" (וע"ד "אפי" בעל הנס אינו מכיר בנסו"1).

וממשיך (בפירוש הבעש"ט הנ"ל): "כי לעולם חסדו — איתא בע"ח⁷² דלמ"ד כלים דזו"נ דאצי' נעשים נר"ן לבי"ע כו', ובהם ועל ידם הוא המשכת חסדו, שהוא רב חסד דעתיקא קדישא, שהוא חסדו ית' האמיתי. וזהו . . . שע"י כ"י, שהם ל' כלים דזו"ן דאצי', יהי' גילוי חסדו ית', שהוא רב חסד דעתיקא קדישא, בעולם".

וזהו החידוש שבפסוק הב' ("לעושה נפלאות גו") לגבי פסוק הא' ("אתה הראת גו"):

בפסוק "אתה הראת גו" — מדובר אודות הענין כפי שהוא מצד למעלה, והיינו, שאף ש"הוי' הוא האלקים אין עוד מלבדו", שלכן הרי זה יורד ונמשך גם בגוף ונה"ב וחלקו בעולם, הנה כ"ז הוא עדיין מצד למעלה.

והחידוש בפסוק "לעושה נפלאות גו" הוא — שכן הוא גם מצד סדר ההשתלשלות, והיינו שבההשתלשלות גופא נרגש חיבור ב' הפכים: אצילות ובי"ע, שחיבור זה הוא דוקא מצד חסדו העצמי, שנמשך ע"י "כ"י בבחי' "לעולם" (מלשון העלם והסתר⁷³).

כ. והנה, ידוע פתגמו של הרה"צ ר' לוי יצחק מבאָרדיטשוב⁷⁴, שטען כלפי הקב"ה: אילו היית מעמיד את ה"גן-עדן" וה"גיהנם" באופן שיוכלו לראותם לעיני בשר, ואילו אודות התאוות ותענוגי העולם הזה היית כותב ב"ספרים" . . . — היתה זו דרך ישרה וקלה לעבוד את השי"ת; אבל עכשיו, שהסדר הוא באופן הפוך — העבודה היא קשה ביותר!

ובכן: אע"פ שהסדר צריך להיות באופן שהאלקות הוא בהעלם והסתר כו', וכמבואר לעיל (ס"ג) בענין "כי מנסה הוי' אלקיכם אתכם גו", שענין זה גופא שהיצה"ר מונע מעבודת ה' הוא מצד "טבע הטוב להיטיב", כדי לעורר ולגלות את רצונו העצמי של כאו"א מישראל בקדושה — הרי אף שזהו אמנם "הסבר" ("א הסבר איז דאָס טאַקע"), ולא עוד אלא שהוא מפורש בפסוק "כי מנסה גו", אבל בכל זאת הרי זה העלם! . . .

73) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

71) נדה לא, א.

74) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע'

72) ראה ע"ח שער מד (שער השמות)

תכ. וראה גם תו"מ חיי"ט ע' 295. וש"נ.

פ"א. תניא קו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח

(קנו, ב).

— בתקופה שהתחילו ה"פוגרומים" לא-עלינו ע"י ה"מכנוביסטים"⁷⁵, אמר ה"מלמד" שלי, שמצא רמז אודות ענין זה בתורה. ושאלתיו: ומהי התועלת שברמז זה, הרי בכל זאת הפוגרום הוא פוגרום? ! והשיב לי: כאשר יהודי מוצא רמז במאמר חז"ל — נעשה קל יותר על לבו ("עס ווערט אים לייכטער אויפן האַרצן"). אבל אעפ"כ, הפוגרום הוא פוגרום! ... —
ובנוגע לעניננו:

עומדים אנו כבר אחרי חודש אלול, ר"ה, עשי"ת, יוהכ"פ, ד' ימים שביין יוהכ"פ לסוכות, חג הסוכות, שמחת בית השואבה, שמיני-עצרת, וכבר נכנסנו שעות אחדות ביום שמחת-תורה, ועומדים כבר לילך ל"הקפות"; ולאחרי כל זה — בא היצר הרע ואומר: רצונך לילך להקפות — יכול אתה לילך, אבל גם אני נמצא כאן, וגם אני הולך עמך!

רצונך לומר "אתה הראת לדעת" — אמור "אתה הראת לדעת"; "אין עוד מלבדו" — "אין עוד מלבדו"; פירוש מהבעש"ט — פירוש מהבעש"ט; פתגם מהרבי — פתגם מהרבי; אבל בכל ענינים אלו — נמצא גם אני, ולא רק "מן הצד", אלא באופן ד"א-ל זר אשר בקרבך"⁷⁶ — בתוכך ובפנימיותך, כך, שבכל הענינים נמצא גם הוא באופן ד"בקרביך", ומשליך פנימה ישות ופניות.

ואפילו בשעה שלוקח "משקה", שהו"ע היציאה מעצמו — הנה שם גופא נמצא היצה"ר, ושם גופא הוא מכניס ומערב ענין הישות והגאווה, "ראשית גוים עמלק"⁷⁷, שהוא המקור לכל המדות הרעות⁷⁸, כך, שגם כאשר לוקח משקה ומתוועד, ברצונו שיקשיבו לו, שיתנו לו כבוד ושלא יבלבלוהו מדבריו! ...

לכאורה: מה איכפת לו שהזולת אינו מקשיב לו, ועד שזה מבלבל אותו — הרי עומדים בשמע"צ, שבו נאמר⁷⁹ "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך" ...? אלא, שגם בשמע"צ גופא מתערב היצה"ר ...
מהי איפוא פעולתם של כל הענינים האמורים לעיל במעלת שמע"צ ושמח"ת? !

(78) ראה תו"א תצוה פג, א. סה"מ פר"ת ס"ע רצב ואילך. תש"ב ע' 52 ואילך. תש"ט ע' 119, ובהנסמן בערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

(79) משלי ה, יז. וראה לעיל ע' 29. וש"נ.

(75) קבוצת פרטיזנים שהתקוממו נגד הצבא האוקראיני (המו"2).
(76) ראה שבת קה, ב.
(77) בלק כד, כ.

הוא יודע אמנם את דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שצריכים לייקר כל רגע ורגע מארבעים ושמונה השעות דשמע"צ ושמח"ת, ויודע שבשמע"צ ושמח"ת אפשר לפעול אותו ענין שפועלים בר"ה; אבל מהי התועלת בזה, בה בשעה שבכל עשיותיו — בשמע"צ ושמח"ת גופא — מתערב ה"א-ל זר אשר בקרבך"?

ואף שיודע ש"בשעתא חדא וברגעא חדא" ביכלתו לעשות תשובה⁸⁰, ולצאת ממעמדו ומצבו — הרי בינתיים עומד הוא עדיין לפני אותו רגע, ועדיין לא עשה תשובה כדבעי,

— איתא בתקוני זהר⁸¹ שאילו הי' יהודי אחד עושה תשובה כדבעי, הי' בא משיח. וכיון שעדיין לא בא, הרי אף שמשיח יכול לבוא בכל רגע ורגע ("אחכה לו בכל יום שיבוא"⁸²), וכפסק התוס'⁸³ שיכול לבוא גם בלילה, הרי בינתיים עומד הוא עדיין רגע קודם ביאת המשיח, ורגע לפני עשיית התשובה כדבעי. —

ובמילא, בכל עניניו ועשיותיו מתערב הענין ד"ראשית גוים עמלק", ישות וגאווה! ואף שיודע שבקרוב יקויים "ואחריתו עדי אובד"⁷⁷, אבל בינתיים יש בו "ראשית גוים עמלק"!

כא. ובכן, כאשר יהודי מתבונן במעמדו ומצבו,

— וע"פ דברי אדמו"ר מהורש"ב נ"ע ש"שמחת-תורה שאַדט ניט" (כנ"ל ס"ב), אפשר לדבר אודות המצב כמו שהוא —

שלאחרי חודש אלול, ר"ה, עשיית וכו', ונמצאים כבר שעות אחדות בתוך יום שמח"ת, ועומדים כבר לומר "אתה הראת לדעת גו' אין עוד מלבדו" — הנה אצלו "לא נגע ולא פגע" כל הענין, וה"א-ל זר אשר בקרבך" נמצא אצלו כמקודם, נשאלת השאלה:

כיצד יכול הוא לילך להקפות?! ומהי התועלת מהענין ד"אתה הראת גו'" ומהענין ד"לעושה נפלאות גו'" — בה בשעה שבענינים אלו גופא מתערב היצה"ר?!

כב. הנה על זה מבקש כאו"א מישראל מהקב"ה, ואומר, "אין כמות באלקים אד' ואין כמעשיך"⁸⁴:

(83) סוכה מא, סע"א (וכ"ה בפרש"י שם,

ובר"ה ל, סע"א). שבועות טו, ריש ע"ב.

(84) תהלים פו, ח.

(80) ראה זח"א קכט, סע"א.

(81) ראה זח"א ס"פ נח (כג, ד). הובא

במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג.

(82) נוסח "אני מאמין".

הוא יודע אמנם שישנו הענין ד"אלקים", בגימטריא "הטבע"⁸⁵, מלשון "טבעו בארץ שערי"⁸⁶, דהיינו שהכח האלקי המהוה את הנברא, והוא כל מציאותו של הנברא, הנה כח זה נמצא בהעלם, ועד באופן של "טבעו", ו"טבעו בארץ", בענינים ארציים, בגשמיות ואפילו בחומריות. וכמו"כ יודע שעבודתו בקיום התומ"צ היא רק מצד בחי' "אד", דהיינו, שרק מצד אדנותו של הקב"ה יש לו קבלת-עול, ואילו מצד עצמו הרי הוא במעמד ומצב ד"עבדא בהפקירא ניהא לי"⁸⁷, ולולי הקב"ע, מי יודע לאן הי' מגיע כו', כיון שאינו מרגיש אור אלקי כלל, והיצה"ר הוא אצלו בתקפו לגמרי.

ואעפ"כ מתחנן ומבקש, שגם בבחי' "אלקים אד" גופא יתגלה הענין ד"אין כמוך": הן אמת שישנו היצה"ר כו', אבל אעפ"כ הרי זה באופן ש"נפלינו אני ועמך"⁸⁸, שזהו רק "שד משדין יהודאין"⁸⁹, ולא כמו באוה"ע ח"ו.

וזהו שממשיך ומסיים "ואין כמעשיך": בכל הנבראים, שהם בחי' מעשה בלבד — "אין כמעשיך", מעשיו של הקב"ה, שזוהי מציאותו של איש ישראל, שעליו נאמר "ונפלינו אני ועמך".

והבקשה ד"אין כמוך גו"ו — מגלה את הענינים ד"אתה הראת גו"ו ו"לעושה נפלאות גו"ו", ובזה הולכים ל"הקפות".

כג. ויש להוסיף בזה:

ידוע פתגם כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁹⁰, שהעצמות קשור עם הגוף הגשמי.

ועפ"ז מובן גם בנוגע לשמח"ת, שמכיון שהשמחה דהקפות מגעת בהעצמות (כנ"ל ס"ז), צריכה השמחה להתבטא בהגוף הגשמי — שהגוף יהי' בשמחה.

וכיון ששמחת הגוף היא מענינים גשמיים דוקא — נשאלת אותה שאלה (ע"ד האמור לעיל (ס"כ) בנוגע לרוחניות): מהי פעולתם של כל

88) תשא לג, טז.

89) תניא פ"ח (יג, א). מזח"ג רנג, א. רעז, א.

90) ראה שיחת שמח"ת תרס"ט (סה"ט

תורת שלום ע' 120 ואילך).

85) פרס שיי"ב פ"ב. ר"ח שער התשובה

פ"ו (ד"ה והמרגיל — קכא, ב). של"ה פט, א.

קפט, א. ועוד. תניא שעהייהו"א רפ"ו. ובכ"מ.

86) איכה ב, ט.

87) גיטין יג, א. וש"נ.

הענינים דשמע"צ, שבו מודגשת מעלת בני" לגבי אוה"ע, "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"⁷⁹ — כאשר בפועל, בשעה זו עצמה, אין לו כדי פרנסתו ופרנסת בני-ביתו, ואילו אוה"ע יש להם כל צרכם?!

הן אמת שמבואר באריכות בקונטרס ומעין⁸¹, שטעם הדבר הוא לפי ש"אין חשבון בשאול"⁸², ולכן יכולים אוה"ע לקבל מבחי' המקיף, ואילו בני" מוכרחים לקבל מבחי' הפנימיות דוקא — אבל, ב"קונטרס ומעין" אינו יכול לפרנס את בני ביתו!... הוא זקוק ל"לחם לאכול ובגד ללבוש"⁸³, לחם כפשוטו ובגד כפשוטו!

כדי שיהי' ביכלתו להיות בשמחה, צריך הוא לראות בגשמיות, לעיני בשר — לא ב"מאמר חז"ל" או ב"חסידות"... אלא בגשמיות כפשוטו — שיש לו כל צרכיו, ואין לו מניעות ועיכובים ללימוד התורה וקיום המצוות!

אבל כאשר הוא רואה את ההיפך מזה, ועד שישנם מקומות שבהם מצירים לישראל כו',

— ובעוונותינו הרבים הרי זה לא רק במדינות שנקראות "מאחורי מסך הברזל", אלא גם במדינות אחרות, ואין כאן המקום לדבר בזה, ועד שאפילו במדינות החפשיות ישנם כו"כ ענינים המעיקים, ולדוגמא — שבגלל עצם היותו איש ישראל, שנולד לאם ישראלית, הנה אף שיש לו אותם הכשרונות וכו' כמו אינו-יהודי להבדיל, מ"מ, האינו-יהודי מקבל משרה ("דושאַב") והוא לא!

ועד כדי כך, שהיתה יכולה להיות מציאות שבה נרצחו — ל"ע — ששה מיליון קדושים, ואף א' לא התערב ("קיינער האָט זיך גאָרניט אָנגענומען"), כאילו לא קרה דבר! —

הנה אע"פ שכל הנסיונות הם מצד "טבע הטוב להיטיב", כדי לגלות את רצונו העצמי של כאו"א מישראל (כנ"ל ס"ג) — הרי בינתיים ישנם נסיונות קשים, העלמות והסתרים גדולים ביותר, שאי-אפשר לסכלם!

ועל זה היא הבקשה: "אין כמוך באלקים אד' ואין כמעשיך" — שיקויים "ונפלינו אני ועמך", ולכל ישראל יומשך טוב בגשמיות, בעניני הגוף כפשוטו, ושתהי' פרנסה בהרחבה ובנקל, "מידו המלאה הפתוחה

93) ויצא כח, כ.

91) מאמר ח ואילך.
92) ע"פ קהלת ט, יר"ד.

הקדושה והרחבה"⁹⁴, ולא יהיו שום מניעות ועיכובים ללימוד התורה ולקיום המצוות⁹⁵.

בראשונים ובקבלה, כפי שבירר רבנו הזקן (ראה גם תו"מ חי"ד ע' 6 הערה 19. וש"נ), והרי פשיטא שרב ייסא סבא ידע מה משמעותו של ענין התפלה, ועד כמה צריכות תיבות התפלה להיות שקולות ומדודות, ולמה התפלל אודות ענין שכבר הי' ברשותו, שהיא לכאורה תפלה שאינה צריכה? — ונקודת הביאור בזה (ראה גם תו"מ חכ"ג ע' 66. וש"נ), שתפלתו היתה כדי שתהי' להמאכל שייכות אליו, שעייז יוכל לבררו (חסר אריכות הביאור בזה, והמשך וקישור הענינים. המו"ל).

94) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
95) במהלך ההתוועדות נתבאר בנוגע למאמר הזהר (ח"א קצט, ב. ח"ב סב, ב) שרב ייסא סבא הי' מתפלל על מזונו אפילו כשהמוזון הי' מונח כבר לפניו על שולחנו — דלכאורה אינו מובן: הרי תיבות התפלה צ"ל שקולות ומדודות בתכלית ("זייער אויסגערעכנט"), וכמ"ש (קהלת ה, א) "יהיו דברין מעטים", כיון ש"האלקים בשמים ואתה גוי" [וזהו ג"כ הטעם שבנוסח חב"ד אין אומרים כו"כ פזמונים ופיוטים, מלבד אלו המיוסדים